Ann. IV. Num. XIX.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis Lib. 0.50 pro *unoquoque centimetro quadrato.*

Cuncta mittantur ad Aristidem Leonori *equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem*

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA
Apud Gebethner et Wolf
VARSAVIAE POLONORUM
Krakowskie Przedmiescie, 15

IN ANGLIA
Apud Burns and Oates
LONDON W.
28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICAE SEPTEMTR.
Apud Fridericum Pustet
S. Sedis. Apost et S. Rituum Congr. Typogr.
NEW YORK
52, Barclay Street.
CINCINNATI
436, Main Street.

IN GERMANIA
Apud Fridericum Pustet
S. Sedis Apost et S. Rituum Congr. Typogr.
RATISBONAE in BAVARIA

IN CANADA
Apud Librairie Granger Frères
MONTREAL
1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

ROMAE

EX OFFICINA *PACIS*, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MCMI

Ann. IV. Romae, Kal. Octobr. MCMI. Num. XIX.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:
In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

SOCIIS MONITUM

Quemadmodum in « subnotationis prospectu » declaravimus, hodierna die, pridie kalendas Octobres, sorti committendum erat praemium sociis ad provehenda studia reservatum, tot aureis nummis constans, quot summam mille libellarum (francs) *aequarent.*

Cum vero ex sociis nonnulli nondum subnotationis pretium solverint, nos autem omnes qui commentario nostro nomen dederint praemii illius participes futuros cupiamus, sortitionem ad kalendas Novembres protrahere constituimus.

Cunctantes itaque ne differant negotia sua cum Vox Urbis administratore componere: dies enim ille erit fatalis.

V. U.

« ALCOOLISMUS »

Novum praesentique usu vulgatum et iam omnium fere gentium sermone percrebrescens nomen in latina iniiciendum vocabula est, quo non praedicatur laudanda adinventio, non exponitur quid utile generi humano repertum, sed labes teterrima, sed vitium turpissimum, sed semen infelicissimae mortis late in populis grassans et quotidie crescens, cuius letifera vis in patribus vitam filiorum labefactat, atque his, ne quid infelicitatis desit, morbos ab incunabulis parat, et, familiari re quassata et subversa, teterrimam praesternit inopiam.

Indulsisse vino maiores nostros quis neget?

Narratur et prisci Catonis
Saepe mero caluisse virtus.

At ebrietas, quae ex puro germine vitis est, si frequens, non tamen perpetua, sit, si certos intra fines contineatur, illud habet, quod saepe laudat Horatius, optimus in re iudex ac testis, Horatius, inquam, cuius musa vino augebatur, virtusque vino calebat, ad instar Catonianae virtutis, nam « in vino veritas ». Hinc ebrietas illa non ministra mortis, sed laetitiae ferebatur, conviviorum comes, et solemnitatum pedissequa. Nova ebrietatis forma, novumque genus, quod nunc « Alcoolismi » nomine designatur, non ex vino, non ex uvis, sed ab elementis longe aliis, etsi vegetantibus, hauritur, quorum vis in stomachum, in sanguinem semel immissa, venenum, cuius est « essentia », per totum corpus, per artus omnes diffundit, et siqua sint viscera debiliora corrodit, et miserabilem parat interitum.

*

Sed iam rem ipsam ordiamur.

Quinto vix ab saeculo, prout mihi fuit ante oculos in libro de physicis, chymicis, medicisque rebus latine conscripto et figuris ornato, recens ostendebantur eruditis tironibus et erudiendis modus, supellex et ars, quibus inclusa quantitate certa vini in vitreo vase, vel aheno, cuius, ad similitudinem cycni, longius collum esset, si subtus modicus inardesceret ignis, vapor ex calefacto vino, at non ebullienti, per collum illud cycneum assurgeret. Porro, cycnus ipse super caput quasi ollam gerebat, quae vel glacie, vel nive, vel gelida perenni aqua rigebat. Vapor contactu frigidae superficiei in humorem convertebatur, et humor hic per cycni rostrum in lagonam guttatim descendebat. Huiusmodi liquorem pluribus, iisque egregiis nominibus decorarunt, et « aquam vitae », et « spiritum vini », et « essentiam » denique dixerunt, cuius praeconia plura quidem ferebantur tum pro confricandis membris dolore aliquo percitis, tum pro semianimo resuscitando, tum pro medicinali virtute, qua stomachus reficeretur, si ad Hippocraticam mensuram et numerum « epicratice » (verbum reddo) in os languentis infunderetur; qua denique nihil iucundius, nihil salubrius homini surgenti mane diluculo inter nebulas pestiferae paludis, et silvarum, et vallium, aestivo praesertim tempore; qua insuper nihil validius ad sustentandum et vel subiiciendum calorem, si gradientem peregrinum occupassent frigus et nives, et rigentes venti hiemales, si Alpes, Apenninive nocte cohibuissent ac detinuissent.

Casu dein, an ratione contigerit ignoro, at compertum est: I° hanc « aquam vitae », hanc « essentiam vini », hunc « spiritum » fieri excellentiorem, si per illum cycnum bis, ter, quater et ultra usque ad septies purgaretur. Monebat liber, ne quis ultra septimum purgaret, quippe quia, admotum ahenum ignibus flammas repente concipiens, ingenti flagrans cum tonitru et ignibus late effusis, domum et physicum una exterminaret; itaque aut numquam tentanda rursus purgatio post primam, aut, si cui tantus amor, ahenum non ad ignes apponendum, sed infundendum in cacabo tepentis aquae, quae numquam tamen ebulliret. Liquorem hunc probatum bis, terque, quaterque vocabant « aquam vitae septies coctam », cuius laudibus et virtutibus celebrandis, immo enumerandis vel bibliotheca integra impar esset; dissipabat enim febres, pituitam, dentium cariem, surditatem, dolores capitis, artritem; purgabat bilem; iecori, cordi, ventri, ossibus, capillis, carnibus medebatur. Denique compertum pariter est — et hic iterum dicam, utrum casu an ratione, utrum forte an consulto id factum sit me nescire — compertum est, inquam, siquae herbae, puta mentam, nardum, siqui flores, puta rosas, violas, lilia, in hac « aqua vitae » tepuissent, et cum illa in vaporem redigerentur, incoquerentur, « aquae vitae » numquam abdendum manere postea saporem, manere odorem, et fortassis etiam colorem herbarum vel florum, quibuscum ebullivisset.

*

Omnis hoc ex fonte manavit iniquitas. Nam postquam ea, quae medicis, physicis, chymicisque tantum permittebantur, procaci quadam libertate concessa sunt omnibus, singuli tentare plura, et in delectamenta convertere, quae ad salutem erant modo, coeperunt. Hinc aqua illa « vitae » medicata saccaro, melle, ut sic, dulcedine respersa, mollita facilius, libentius ebiberetur, non ultra « epicratice » sorbillabatur, sed ipsa gulosi ingurgitabantur; commixtae sunt herbae nocentes, occultum gerentes mortis acinacem, quales absinthium, aconita, et sexcenta vel peiora; repertae sunt herbae, frondes, flores, fructus, ex quibus contritis, et superfusa aqua, fermentum cieretur, et species conderetur quaedam inebriantis liquoris, qui tamen longe a vino distabat, immo et veneficum erat; liquor hic tamen aheno illo probatum dabat « aquam vitae », dabat vini « essentiam »..... Heu! non *vitae*, sed *mortis* aquam, non vini sed valde alius liquoris « essentiam ». At

quid non mortalia pectora cogis,
Auri sacra fames?

Lucro tantum proposito, facilis et prona in fraudes et crimina via. Hisce infandis, quae

COMMENTARII "VOX URBIS„ INDICES SINGULI

cap. 3, Cassiana verba memorat: « Quid facies cum in bona tua invasero, hoc est cum te docuero [nescire] maledicere? » (Cassius in adversarium quendam invehitur).

Ac denique dicenti adulescentulo: « Quid me torvo vultu intueris, Severe? — Non, mehercule, inquit, faciebam, sed sic scripsisti? ecce! — Et quam potuit truculentissime eum adspexit » (1).

***

Ex eo igitur quod scriptores, prout sese offert occasio, haec Cassii ioca nunc lepide, nunc quoque contumeliose dicta libenter memorant, hoc fere etiam effici potest, Cassium temporibus illis quasi terriculum plerisque eius adversariis fuisse. Atque utinam his tantum salibus ad satiandum odium usus esset! Sed inerat, iam diximus, in eius animo nimia quaedam indignatio, quae cum dicendi vim ac facultatem augeret (iam vero iratus, ait Seneca, commodius dicebat) tum, contra, in magnum discrimen, vel, dicam, in apertam perniciem eum adductura erat. Ecce enim Cassius magis magisque in dies Augustum eiusque socios novis maledictis aggreditur, usque adeo ut in Maecenatem libellum quendam famosum evulgaret, qui inscribebatur *De Bathyllo Maecenatis*, cuius de argumento nihil certi adfirmari potest, neque in animo est coniecturas ea de re periclitari utique lubricas. Hoc unum satis compertum est, ex Cassii libellis praesertim, deinde Labieni et Cordi Cremutii, inductum Augustum esse ut huiusmodi scriptis maiestatis poenam adderet. Nam haec apud Tacitum legimus (2): « Primus Augustus cognitionem de famosis libellis specie legis eius (h. e. maiestatis) tractavit, commotus Cassii Severi libidine, qua viros foeminasque inlustres procacibus scriptis diffamaverat ». Ex quo facile adducimur, ut fere credamus Cassium procaci libello Maecenatem diffamavisse, cum « in amorem Bathylli histrionis effusus esset » (3). Immo vero multa verisimili ratione in eo libello videtur mentio quaedam de ipsius Augusti moribus fuisse; qui princeps, ut ex Tacito scimus « indulserat histrionum ludicro, dum Maecenati obtemperat..... neque ipse abhorrebat talibus studiis et civile rebatur misceri voluptatibus vulgi » (4).

Sed haud sane multo post editos Cassii libellos, Augustus, Tiberio adiutore, rem ad senatum detulit, eumque consuluit quid de Cassii libellis officii sui putaret. Dum deliberant patres, Tiberius, consultante Pompeio Macro praetore an iudicia maiestatis redderentur, exercendas leges esse respondit. Cassii igitur scripta senatus consulto abolita sunt, isque in exsilium eiectus est, anno circiter, ut diximus, VII° vel VIII° p. Chr. n.

At neque Cassii animo ea res tenebras offudit, neque, quod maius est, obtrectandi facultatem retardavit; nam exsul quoque, a republica remotus, is recentia veteraque odia advertit, atque adeo ut Tiberius, omni abrupta mora, eum bonis exueret, eique igni et aqua interdiceret.

Scrib. Galatinae in Apulis.

IOSEPHUS MARRA.

(1) QUINT., *Inst. Or.*, V, 2.
(2) *Ann.*, I, 72.
(3) *Ann.*, I, 54.
(4) *Ann.*, I, 54.

NOVA, NOVO SAECULO,

INGENUIS ARTIBUS SPES.

GALLUS quidam fuit, scribendi arte peritus aestimator, qui professus est Aemilii Zolae libros, si cum optimis artium ingenuarum operibus comparentur, non aliter esse habendos quam pueriles lusus fictasque nugas, artis speciem, quae altiorem speciem mentiantur.

Rei veritatem multi ferme persenserunt, animadverteruntque simul eas esse praecipuas tanti detrimenti causas, quod non tantum cum urgeret Musa vel spiraret Apollinis flamen scalpere, aut scribere, aut pingere nostris diebus artifices contendant, sed quovis pacto tum secunda, tum invita Minerva prodere aliquid nitantur. Artium enim opera, quae antiquitus divina paene origine prolata apparuerunt, nunc contra, adauctis commerciis, hominum in nundinas paene cum rebus omnibus, quae industria parantur, descenderunt.

Accensa inde in artificum animis quaedam veluti amens voluntas aliquid continua foecunditate effingendi, unde pecuniarius quaestus ad vitam trahendam, aut ad ferendos immoderatos eius sumptus media suppeditarentur. Sublata itaque e medio sunt omnia quae ad nobilem forte metam hominum animos erigere possent, agmenque artificum plausibus universorum consalutatum est, quibus e veritate effingenda « veristas » placuit sese dicere.

Ecquae tamen illis selecta cariorque veritas? Non alia sane, quam quae foedissima omnia et turpissima, quibus sordet mundus aut corrumpitur respublica, referret. Conaminis vero perniciosissimi falsa excusatio adducta, quod libitum esset artifici quiquid sibi melius videretur referre, ea tamen lege ut vere, proprie, et ad unguem reddat. Quinimmo adseruerunt multi esse potius praelegenda quae vivendi incommoda hominumque vitia revelarent, eoque apertius, quo hactenus a plerisque dissimulatione quadam et silentio occultata fuissent.

His freti, « veristae » illi multa in Gallia, in Germania, in America, multa et nos inter effinxerunt, quibus etsi commercium scriptorum editorumque crumenae fuerint ditatae, quanta tamen utilitas publicae morum emendationi attulerint silentio praeterire melius est.

Quamquam brevis triumphus caducaque laurea serta. Statim enim ac, nordicis praesertim ex Europae finibus, nova illuxit redimendarum artium spes, nova opera diffusa sunt, quorum unum esset princeps consilium, solari miseros, mederi animorum curis, vitia humani generis emendare; quae quidem fabrefactas paene tot milesias fabulas, totque tabulas signaque pedestri scalpro coloribus ex naturae adspectibus exemplata, obruerunt.

Haec, cum similibus comparata, quae et in ipsis naturae disciplinis et in philosophia oboriri passim videmus, apparuerunt nobis indubia tamquam signa emendationis universae, qua, tot post errores et culpas, ad Christum tandem hominum animos reducit. Ipsae enim plebium multitudines, unde theatrorum caveae complentur, si qua potius dramata altioribus plausibus excipit, ea iam fuerunt quae aut voluptatum amaritudines docerent, aut philosophiae vel christianae religionis quaestiones enodarent, vel anxiis animorum dubiis, quibus excruciamur quotidie, responderent. Contra vero illi qui, singulari ac divino quasi semine sese ortos reputantes, obnubilosas fabulas deducere in scoenam sacra religione demirandas non dubitarunt, somnia sua e sibilante cavea probata sane non reportarunt. Est pariter et novae spei index non dubius favor, quo et Tolstoi et Ibsenii, et praesertim Sienkiewiczii opera divulgata sunt atque accepta apud omnes.

Quod si quaesierit quispiam, qua nova mente innovandarum artium erunt selegenda subiecta, cum Paulo Mattei Gentili (1) verba quae Dostojeswki, humanarum calamitatum summus ferme pictor, Raskolnikoff effictae a se personae ex ore elicuit in memoriam revocabo. Qui dum coram misera puella genua flectit, submisso capite haec fatetur: « Haud te, misera, ego saluto, sed universum hominum dolorem ».

Atqui idem erit futurarum artium ingenuarum munus, idem officium: humanos levare dolores, lenire calamitates, animos erigere ad Deum. Multa enim exscripta sunt de sociali hoc artium munere illudque plerique summi artifices explicuerunt certatim, optimeque tandem Russus vates ille Tolstoi edito libro *Quid est ars?* inscripto.

Opera vero quae huic novo muneri respondeant perpauca hactenus elicita sunt. Calumniantur inde passim adversarii nostramque fidem et christiana praecepta quasi sterilia vituperant, ad quae cum artifex accesserit, restinctum brevi inde referet sui halitus ignem. Falsa quidem incusatio, atque iniustae contumeliae, quas artium ingenuarum historia omnis luculentissime repellit; nam si qua passim elapsis saeculis pulcherrimo artificio nostras per gentes efficta sunt, ea sane fide atque religione suadentibus sunt comparata. Hodiernae exiguitati alia prorsus atque toto caelo absona causa est; desunt enim adhuc ea instaurandae societatis conamina certa, atque explorata et firmata consilia, quibus scriptoris pictorisve animus incendatur: sunt multa adhuc de re dubia, incerta obvolutaque, sunt nonnulla etiam impervia artificibus, quibus plerumque summa publicarum regendarum divitiarum scientia non est, vel regendae communitatis notitia. Expectandum donec, saltem, quae a philosophis vel a rei pecuniariae peritis exagitantur hodie, ea tutioribus enucleentur formulis et planiora vulgo evadant. Interea tamen hanc novam versus metam urgeri nos quasi universo populorum assensu sentimus, neque dubium est quin, decreta vix optima societatis instaurandae lege, — prouti alias sum in hoc ipso commentario ominatus ut brevi eveniret, — vates exsurgat princeps, qui novam aetatem praenunciet simul atque suis operibus ipse maturet; quem profecto aemulo studio quavis sub artium specie, pingendo, scalpendo, scribendo, aut musices canendo iuniorum legiones sequentur.

Qua tamen de spe animadvertendum ante omnia, certo certius fore ut ea « socialismi » perniciosissimae doctrinae asseclas fallat omnino, quamvis ingenio praeditos maximo. Eorum enim consilia nihil iam sonant, nihil docent nisi odium in illos quibuscum vivimus, proelia

(1) PAOLO MATTEI GENTILI, *Alba di secolo aurora di arte* (Conferenza), Romae, 1901.

vel contingere nefas sit, quae bonus quisque pater familias fuste et ferro a sua domo repelleret, hisce infandis, iam ab exordio praeteriti nuper saeculi, plena omnia fuerunt, emporia, tabernae, cauponae, kaffeariae officinae; hisce inebriabantur qui voluptuose vivebant haud aliter ac ii qui laboriosis muneribus vitam terebant; illos alliciebat ampullarum splendor, liquoris odor et sapor, hos vile pretium quo inebriari possent modico haustu, et quasi labore non interrupto. Ex repetitis actibus fit habitus. Iam displicebat vinum minus acre, et contra delectabat, immo delectabant breves illi cyathi, qui vim potentissimam parvo vel haustu praeferebant. Vitium invaluit, quod erexit vinearum squalor, vini inopia. Hinc qui in meridionalibus Europae regionibus suavissimo vino patrio utebantur, hoc relicto, se ad illa convertebant, quibus ocyiderentur, et ita ebrietas ex *alcool*, — ita vocant illam vini priscam « essentiam », unde « alcoolismum » diximus — quae in borealibus Europae regionibus, si communis sit, exceptionem habet in frigore aëris, et in vini deficientia, etiam apud nos invaluit et invalet, quamvis nondum illarum gentium ebrietatem aequiquet.

*

Verum si res tantum in ebrietate quiesceret, etsi gravia inde ac lugubria oriantur, nempe rixas, vulnera, neces, iurgia, contentiones, inimicitiae, pauperies, ignavia, in pace tolerabilis videretur; at nunc ex « alcoolismo » horrendae genus mortis defluxit, idque tam grave et ingens, ut qui rebus praesunt publicis magnas inde sibi curas impendere existiment, quasi de hoste, qui populos eorum vicatim caede vastet, quasi de contagio, quod civibus rempublicam viduet. Magnus Huss doctor, elapso nuper saeculo, in hoc flagellum sedulo studiis incumbens stravit iter; nunc plures eruditi viri sequuti sunt et sequuntur, ut subsidii aliquid inveniant, docentes saltem qua fraude nunc « alcoolismo » capiantur et ii, qui penitus ab ipso refugere et refugisse videntur. Nam qui a liquoribus ex *alcool* praeparatis sese semper abstinuerunt, vinoque tantummodo, etsi ultra fas parque, operam dederunt, hodie iisdem morbis, eadem, qua « alcoolistae », morte amarissima multantur. Undenam hoc? Quia caupones, quia vini venditores non a vineis sed a fonte vina conficiunt, quae venalia ponunt; quippe commune est ex aqua, saccaro, *alcool*, et colore, nonnullisque aliis elementis, uti chymice docet, vina passim fieri. Inde mora non est quin ebriosi iisdem laborant incommodis, queis « alcoolistae » laborant, morte ipsa miserrima non excepta.

At quaenam haec mors? Lugubre dicam. Ubi quis « alcoolicis » liquoribus manus admoverit iuges, ipso mane assurgens se debilem, se infirmum noscit; hinc vires ex liquoribus illis reficiendas curat, nempe ex aqua-vitae, *rhum*, *vermouth*, absyntio, etc. Sorbillato cyathulo, mox cyathulis, postea poculo, dein scypho, se aliquid posse, firmum se stare animadvertit; hinc, ut melius roboretur, quia, si sumpta iuvant, repetita sanant, iterum, dato asse, sorbillat. Laetus sibi videtur, laetus et reliquis, immo iam is est, cuius in ore laetitia sedeat. O laeta ebrietas, initium dolorum! Nam primam hanc morbi faciem altera mox sequetur, nempe ignavia, somnolentia, et — veluti medici vocant — depressio; quam ut arceat, ut excitetur, ut reviviscat infelix homo nil prae manibus et carius habet, quam novam libationem. Age, miser! Viscera proxime inflammabuntur, et cor, cerebrum, viscera mox singulatim, mox simul lentos concipient ignes inextinguibiles. Hinc primum aut amentia, aut stupor, aut delirium tremens; post haec vel repentina mors. At siqua infirmitas, etsi natura sua levis, irrepserit, illico mortiferos induit vultus et interficit antequam ad stuporem, ad amentiam, ad delirium quis perveniat. Dicimus compendio quod quisque diu considerare potest.

*

Quaenam ergo remedia?

Apud Anglos, et Scandinavos, ceterasque gentes, in quas usus hoc flagellum invexit, quasi abstinentium societas congregata est ad salutem societatis; non tamen omne tulit punctum. Apud nos, malum etsi nondum eo crevit, attamen cavendum ne crescat, eo magis quia se progressurum minatur. Remediorum via duplex. Prima ex observantia religionis, quam qui abiecerit, facile in vitia ruet; altera ex iure civili, qua tum lege multentur Manliana caupones et ceteri, qui « alcoolica » vendunt, tum puniantur ergastulo qui ebrii aut ebriosi in viis, domibusque versentur; tum praecipue saeviatur in eos, qui criminum suorum excusationem ebrietate proponunt.

SENIOR.

DE CASSIO SEVERO [1]

CETERUM nondum apte ac perspicue his tantummodo, quibus usi sumus, argumentis Cassii vitam moresque effinximus, ideoque nunc maxime ea iuvat memorare, quae ad hoc Seneca rhetor nobis memoriae prodidit (2). « Oratio eius – ait Seneca – erat valens, culta, ingentibus plena sententiis. Nemo minus passus est aliquid in actione sua otiosi esse; nulla pars erat, quae non sua virtute staret, nihil in quo auditor sine damno aliud ageret ». Ex quo quum dicendi vim ac facultatem oratoris plane perspiciamus, tum quoque intellegimus eum, quamvis in deserto, ut ita dicam, clamantem in tanta animorum hostilitate, vehementer tamen, civilibus studiis atque reipublicae amore adductum, argumentorum pondera invenisse, quorum « omnia intenta, aliquo petentia » (1). « Verum est – pergit Seneca – quod de illo dicit Gallio noster: cum diceret, rerum potiebatur; adeo omnes imperata faciebant; cum ille voluerat irascebantur. Nemo non illo dicente timebat, ne desineret ». Quod quidem haud parum videbitur, praesertim quum nobis animo finxerimus magnitudinem Cassii corporis conspicuam, adeo quidem conspicuam ut « armentarii mirmillonis ei obiecta similitudo esset » (2).

Sed hoc maxime admirationem habet, quod « gravitas, quae eius vitae deerat, actioni supererat...., et quamdiu citra iocos se continebat censoria oratio erat » (3).

Nunc autem vereor ne verba quae sunt « gravitas, quae deerat vitae, actioni supererat » alicui in memoriam revocent Tacitiana illa « maleficae vitae », de quibus disseruimus, quaeque ex quadam Taciti praeiudicata opinione proficisci autumavimus. Ne quis existimet *Controversiarum* locum posse aliquid ponderis Tacitianis verbis afferre, hoc in primis animadvertendum est, si quod probrum Cassii vitam foedasset, Senecam quidem, qui, ut diximus, diffuse eius facta moresque nobis tradidit, nonnulla scilicet hac de re memoraturum fuisse. Sed, contra, arbitramur verba: « gravitas quae deerat vitae, etc. » eo sensu accipienda esse quasi significent: « gravitas actioni supererat, quamvis Cassius, quum causas non agebat, nimium hilaris, lepidus, facetus esset »; quod, ceterum, et Seneca adfirmare non dubitat his verbis: « Cassius vir praesentis animi et maioris ingenii quam studii, magis placebat in his quae inveniebat, quam in his quae attulerat »; et scriptores insequentis aetatis argumentis confirmant. Hoc enim, Quintiliano auctore, accepimus, Cassium, quum praetor in eo causidicos reprehenderet, quod contumeliis Varum Epicureum affecissent, ita iocatum esse: « Nescio qui conviciati sint et puto Stoicos fuisse » (4).

Praeterea, ut apud Suetonium legimus (5), « M. Pomponius Marcellus sermonis latini exactor molestissimus, in advocatione quadam (nam interdum et causas agebat) soloecismum ab adversario factum usque adeo arguere perseveravit, quoad Cassius, interpellatis iudicibus, dilationem petiit, ut litigator suus alium grammaticum adhiberet, quando, sicut Cassius, non putatis cum adversario de iure sibi, sed de soloecismo controversiam futuram ».

Neque hoc satis. Fabius Maximus, nobili genere natus, qui libenti animo sub Augusti potestatem se subiecit, quique primus foro Romano locutiones intulit, quae gallice dicuntur « *à sensation* » (quas Seneca « gallicum morbum » appellavit) verbo « quasi » saepissime in dicendo utebatur; quare Cassius facete: « Quasi disertus es, quasi formosus es, quasi dives es; unum tantum es non quasi, vappa » (6).

Sed plerumque acerbitate quadam utebatur, quae fere in contumelia erat posita, ut ex Quintiliani loco efficitur, qui, in VIII *Institutionum*,

(1) Cfr. num. XVII.
(2) *Ep. Declamat.* l. III.

(1) SENECA, l. c.
(2) PLIN. *Nat. Hist.*, VII, 10.
(3) SEN., l. c.
(4) *Inst. Or*, VII, 5.
(5) *De Gramm.* 22.
(6) SEN. l. c.

Possum permulta persequi de Senarum reliquis monumentis, de urbis originibus « antiqui sobolis Remi » de optimis viris, qui litteris vel artibus eam illustrarunt; de civium ingenio ac moribus, in primisque de perinsigni palma illa, quae etiam nunc ex instituto permanet; de summa eius pietate, quippe quae S. Catharinam, S. Bernardinum septemque pontifices filios suos praedicat ideoque « Virginis urbs » appellari meruit; de rebus denique bello gestis ab initio usque ad fortem ac memorabilem illam reipublicae defensionem, quae, ut ita dicam, cyeni cantio ultima fuit Italorum libertatis: at, quoniam haec omnia persequi commentarii brevitas prohibet, hoc tantum votum proferam, ut numquam in posterum etiam in omnium rerum permutatione « gens nova » furore permota repentini quaestus malo contaminet ingenio aedificia, templa ac reliqua clarissimae urbis perillustria vestigia.

N. Capo.

DE SCRIPTORIBUS OPTIMIS IMITANDIS

Ad Caesarem fratrem.

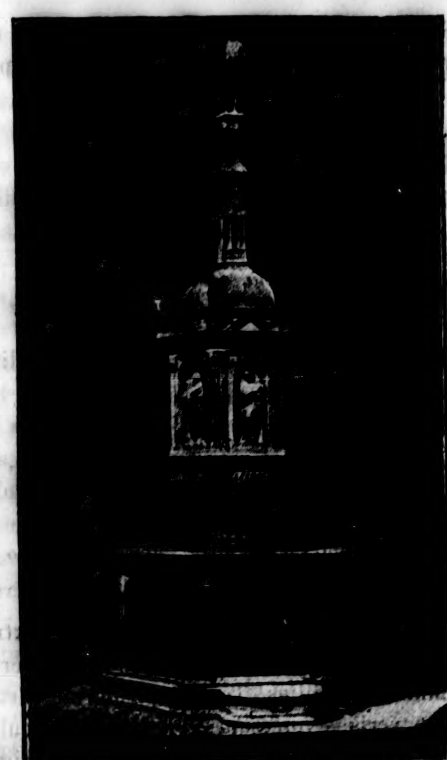
Accepi epistolam tuam latino stilo exaratam, qua contendis a me aliquid tibi de rhetoricae arte velim scribere.

Gratissima mihi tua est voluntas, tibique ex animo gratulor. Verum, ecquid non dicam excogitare, sed depromere tantum possum in hisce litterarum studiis, cum de iis innumerabiles paene ac doctissimi scriptores tam ornate, tamque copiose sint elocuti? Attamen, ut animum expleam tuum, qui tantopere politioris humanitatis studio tenetur, reddam quae optas. Et cum tuis in litteris, nimium Tulli, qui pulcherrimas ad familiares epistolas dedit, vestigiis haereas, ad unguem de praestantissimorum imitatione scriptorum sermonem lubentissime mittam. At non omnibus imitationis praeceptis te modo imbuere possum; nolo enim me longum in iter dare. De praeceptis alias ipsemet. Nunc velim solum intelligas quantum ad recte scribendum adferat adiumenti, qui recte utatur, optimorum imitatio auctorum; quod aequa mens edocet, et doctorum omnium, qui meliores imitati maximam adepti sunt laudem, plura exempla apprime confirmant. Habe igitur, frater optime, quae paucis exponam, quaeque in usum tuum derivare minime dubites, qui primo aetatis flore in gymnasii palaestris toto animo ingenium exerces.

Et primum, ut dubium evellam quod forte tibi mente potest exoriri, revoces velim sententiam illam Buffonii, nostrati editam sermone, quam saepe ex labiis meis accepisti, quaeque crebro per eruditorum ora fertur: *Lo stile è l'uomo.* Optimum quidem effatum! quamquam haud novum, cum et probatissimis priscae aetatis scriptoribus pergratum. Quod Seneca, ethnicus philosophus, iisdem fere verbis ac Buffonius exprompsit, inquiens:

Qualis quisque est, talis eius sermo.

Ita ergo unusquisque auctor, quo potest modo, suus esse studeat, ut in operibus, veluti in imagine, ipsius prodeat animus. Ecquid

Baptisterium in templo S. Ioannis, Senis.

enim iuvet opus, quod aliena vestigia premat singula, nihilque afferat novi? Remis adhuc oceanus, caelumque tantum secaretur avibus, si peritissimi omnium aetatum viri in ea dumtaxat, quae iam sunt inventa et prolata, inquirenda atque edenda vires intendissent, id consequi contenti quod alios sint imitati. « Nihil enim » — Quintilianus inquit — « crescit sola imitatione » (1).

Cave tamen, post haec, excellentium imitationem spreveris. Operosa namque de rerum inventu deque earum novo ornatu sollertia, illorum omnium, qui apte et apposite scripserint, imitationem affabre consociat. Haec imo probati cuiusque scriptoris quaesita laus est, eamque magistri omnes tirones docent. Quare scriptor ille callidissimus, quem supra attigi, Quintilianus: « Neque enim » — ipse ait — « dubitari potest quin artis pars magna contineatur imitatione. Nam ut invenire primum fuit, estque praecipuum; sic ea quae bene inventa sunt, utile sequi. Atque omnis vitae ratio sic constat, ut quae probamus in aliis, facere et ipsi velimus » (2).

Et sane quidem; qui enim vult recte scribere, invenire primum; inventaque deinde apte debet exponere. Quapropter cum rerum copia, sententiarum verborumque copia iungatur oportet. Iam, si optimus auctor et plura naviter cogitando invenit et cogitata ornatissime et copiosissime litteris mandavit, laboribus ipsius recte uti quid vetat?

Praeclarissimi quotquot fuerunt et sunt scriptores, praestantiores in pluribus sunt imitati. Ipsis immo perspectum atque exploratum fuit, ut ad probatissimorum lectionem adolescentes omnes cohortari deberent, qui et mentes excolere et stilum componere atque dolare in illis addiscerent. Ita Flaccus monebat Pisones:

Vos exemplaria graeca
Nocturna versate manu, versate diurna (3).

(1) *Inst. Orat.*, lib. X, 2.
(2) *Inst. Or.*, lib. X, 2.
(3) *Epist. ad Pis.*, v. 268.

Quam ad rem comprobandam quaedam ex litterarum graecarum, latinarum, nostratium historia, deducta exempla in aspectum proferam. Unus enim exstat aliorum non imitator, Smyrnaeus poeta, naturam dumtaxat aemulatus. At Homerum imitatur Ennius, Ennium et Homerum Vergilius, Vergilium deinde et alios imitatur Aligherius, quem deinceps alii quamplures, litterarum scientissimi. Diverso tamen modo. Meliora enim excerpunt, minus apta relinquunt; et aliorum locutionem sic concoquunt sibi, ut in succum et sanguinem convertant, omniaque pro diverso rerum, loci, temporis, hominumque genere exsprimant. Ita Vergilius, plures ex Ennio — ingenio quidem maximo, sed arte rudi — selegit gemmas. Ennius (modo succurrit memoriae hoc exemplum) in quemdam qui capite obtruncatus animam expirat, graphicum habet versum:

Semianimesque micant oculi, lucemque requirunt.

Et Vergilius brachium paene detruncatum describens:

Semianimesque micant digiti, ferrumque retractant.

Ita Aligherius ex aureis Maronis carminibus maximum emolumentum, quod habuit in litteris, sibi profluxisse memori cum gratia fatetur:

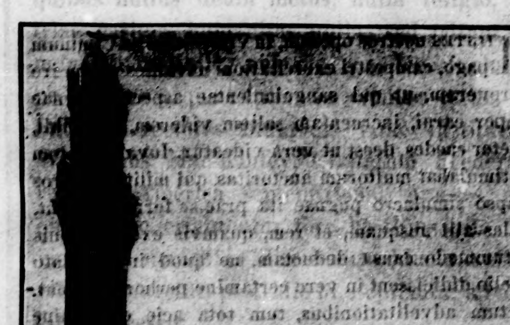
..... io tolsi
Lo bello stile che m'ha fatto onore (1).

Habeas modo, verbi causa, Charontis exemplum, quod adolescentium ignorat nemo. Charon, vigil Inferorum ianitor, qui

... ferruginea subvectat corpora cymba (2),

ab utroque concinne depingitur. At non idem color. Divinus enim poeta florentinus (hoc praecipue inter cetera attingam) praeclaram hanc Vergili poesim, quae profanum olet, immortali

(1) *Inf.*, I, 86.
(2) Verg., *Aened.*, VI, 303.

Aedes Municipum, Senis.

in cives, neque amplius aliquid respiciunt quam caducae huius vitae epicurea commoda. Christicolis contra ex agminibus, quae ad ingens opus manus iam contulere, expectanda quoque una cum morum emendatione, cum calamitatum medela, omnium ingenuarum artium redemptio.

I. ANTONELLI.

Venatio Cavensis

En autumnus adest: bòtris tumidaeque rubescunt
Uvae, dum campis gratior aura tepet.

Iam teneras mulcent aures modulamina cantus,
Villicus et simplex gaudia corde capit.

Herbifer est collis, frutices quo pabula donant,
Et viridis circum gramina myrtus olet.

Arduus stat pinus, fulmen nimbosque lacessens:
Quis [illegible] arbor amoena iuvat.

Hic trochylus queritur septis, hic arte columbis
Auceps [illegible] laqueos insidiasque struit.

Conspicis hic turres, priscae monumenta quietis;
Namque viatori non inimica monent.

Dum fugiunt tenebrae radianti luce diei,
Turribus e [illegible] ora salus.

[illegible] tunc animo fuit narrare triumphos,
Anxia, quos sperat, sortibus alma Cava.

Est oculis longe volucres qui explorat acutis,
Signaque dat primus: Surgite, nimbus adest.

Iam [illegible]: turri stat pervigil alta,
Ut pateat virtus laetitiamque ferat.

En volucrum nubes lente procedit in auras:
Vox [illegible] horribilis, saxaque funda iacit.

[illegible] volant, frustra nulloque timore sequuntur
Quas volucres tandem vincula torta tenent.

[illegible] lassantur: niveae sub pondere strident,
Dum quatiunt pennas membraque cuncta metu.

[illegible] sponte venit collis spectacula visum:
Pingitur effigies pectore mira suo...

Iamque senes pereunt, nunc ardor et iste tepescit.
O quoties stupui nescius atque puer!

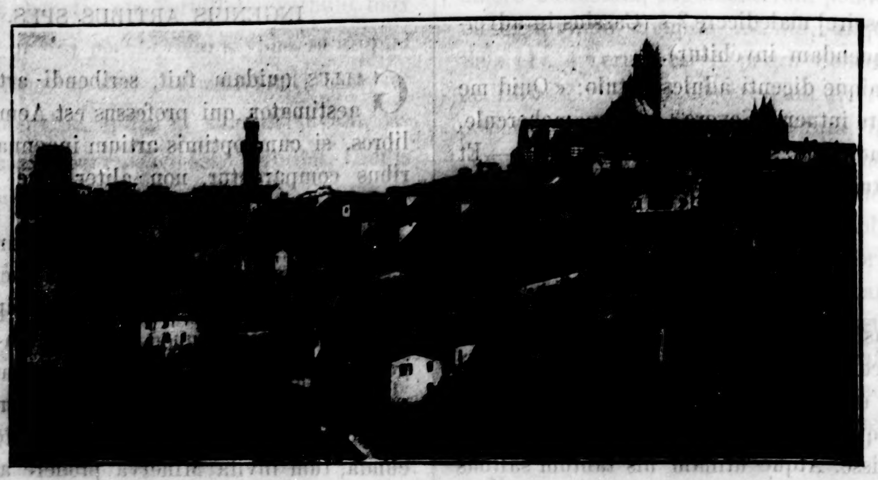
Heu rerum dubiae sortes, heu fata! Vicissim
Quae viguere nimis, fluctibus ima ruunt...

O redeant ludi, ludis redeatque per aevum
Turbine permotis sensibus illa quies!...

Scrib. Cavae.

M. GALDI.

DE SENIS, URBE CLARISSIMA

SENAE! quale nomen! quam multa vetustis eius moenibus aevi medii perillustria continentur vestigia, quam multa municipum historiis sunt tradita praeclara facinora! Cuius aedificiorum, templorum, portarum, fontium, praeterea excellentium virorum laudes quisnam absolverit? Caelum ipsum, aër, purissimus incolarum sermo, boni semper mores, undique amoenissimus prospectus urbis hospitem alliciunt iucundeque detinent. Placeat tibi igitur, candide lector, mihi de Senarum quibusdam monumentis nonnulla dicenti intentum animum advertere.

Nulla fortasse Italicarum urbium imaginem refert veritati propiorem severorum medii aevi municipiorum quae inter, horrida propugnaculis, continuo intestinis vel externis discordiis conflata aspera exardescebant bella. Tribus applicata collibus, quorum cacumina lateraque occupat, finitimas dominatur terras et plurium angulorum formam exhibet. Asperae et angustae viae, lapidibus stratae, alte depressae intra magnas aedificiorum moles; crebrae turres, porticus: quae omnia quondam municipum mores feros in mentem revocant. Nullum est dubium quin magnam architecturae thesaurorum, quos Senae includunt, partem efficiant templa: omnia quidem spectanda; sed, si maximum illud excipias, ad quod perficiendum sex saecula et viginti aetates accuratissimum elegantiae magnificentiaeque studium contulerunt, nullum fortasse magis spectantis oculos movet quam templum a Sancto Ioanne nuncupatum, cuius sub terra posita ecclesia anno MCCCI aedificari coepta est.

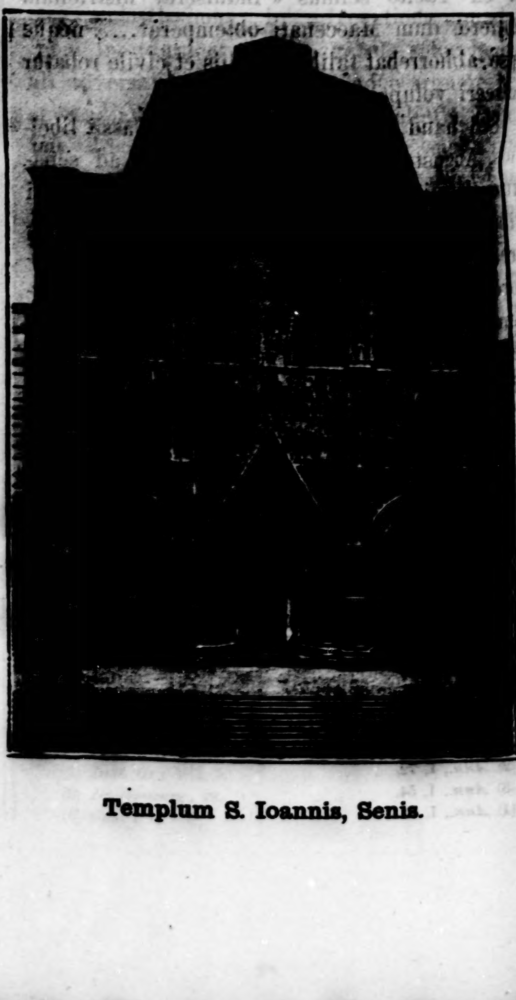
Templi frons, opus summo artificio confectum, antiquo Gothorum genere a Mino *del Pelliciaio* adumbrata est anno MCCCLXXXII, tantumque dolendum quod haud plane perfecta sit.

Baptisterium autem anno MCDXXVIII inchoatum artis est sane miraculum, ad quod plurimum ingenii atque curae optimi illius aetatis Senarum ac Florentiae artifices, ut Donatellus, Iacobus de Quercu, Ghibertus, Ioannes de Turino studiose contulerunt. Basis aurata sex aere caelata comprehendit opera eaque sane praestantissima atque a divinis libris repetita; omnibus autem in angulis totidem simulacra: Iustitia, Prudentia, Charitas, Fides, Fortitudo, Spes. Insuper ciborium quoddam, cuius in aediculis imagines exstant Iacobi de Quercu genus referentes; superius sex angeli ex aurato aere expressi; in summo autem S. Ioannes Baptista, qui Crucem sustinet.

Aedes municipum, aspera quae viderunt reipublicae certamina, dies laetos triumphi ultimaeque cladis tempus acerbum, superba sunt moles, cocto exstructa latere, XII saeculi propria. Quae in medio est aedificii pars tres habet tabulationes, quae a latere duas.

Solidae neque multis instructae fenestris horridae apparent pinnis; adeo temporibus illis defensio ornamenti speciem prae se ferebat! Interior earum pars plures continet bonarum artium thesauros; in primis praeclarorum artificum imagines in muro depictas.

In dextero aedium cornu ab anno MCDXXIX ex aere aurato lupa exstat imposita columnae, eximium Turini opus; quod quidem in memoriam redigit fabulam illam, quae Senarum conditorem Senium ponit, Remi filium Romulique nepotem. In sinistro autem turris erecta magnitudine eximia quae *del Mangia* a statua quadam vocatur, per quam singulae audiuntur horae atque in summo Patronum sustinet civitatis patriumque agitat vexillum. Sub turrim fons ille *Gaia*, qui primum XIV saeculo, universo laetante populo, in publicum locum perduxit aquam, pereleganti includitur aulaeo ex marmore.

Templum S. Ioannis, Senis.

AD AUSTRALEM POLUM

NOVA SUSCEPTA ITINERA

Vetus proverbium est: suadere verba, exempla trahere. Regius e sabaudo sanguine adolescens, qui nuper loca vestigans gelu aspera sempiterno in finibus arctois, aeternam sibi laudem in geographicis annalibus comparavit, utpote qui non ante calcata potitus est via, et eo processit, quo nemo antea pervenerat, nonnullos exemplo incitavit suo, ut in aliquod eiusmodi facinus niterentur. Itaque praeterito mense navis, cui nomen *Discovery*, de Spithead excessit australes, quas Antarticas vocant, exploratura regiones, et repertura ac designatura locum, qui « polus magneticus », boreali obversus, sit illic habendus.

Superiore anno rumor personuit circa polum hunc, a duce anglo navis *Crux Australis* Borchgrevink, Augusto mense, anno 1898, ab anglicis pariter litoribus abeunte, et repertum, et designatum, et denunciatum fuisse; nunc autem, cum illuc navis *Discovery* ire contendat, dicendum est aut inesse dubium de polo illo reperto, aut saltem inventionem illam confirmatione ac testimonio indigere. Siquidem proculdubio est Borchgrevinkii navem eo pervenisse, ut tantum millia passuum ducenta inter ipsam polumque numerarentur; post haec rediisse. *Descovery*, quae nunc abiit, pepigit quasi foedus, percussitque, et pollicita est se, nisi prius polum illum attigerit, non redituram.

Octavo iam inde ab anno, qui rei auctores et capita sunt, quae perfecta sunt nunc, moliebantur; at nervus ille rerum omnium gerendarum, pecunia, deerat, neque respublica, frustra flagitantibus plerisque viris, necessariam negotio vim auri suppeditabat. Quo factum est ut Angli quamplurimi, indignantes aerarii publici avaritiam et socordiam, collato aere, ter centena libellarum millia tradiderint; post hosce Anglus quidam dives, Elewellyn W. Longstaff, centum insuper millia libellarum dono dedit; atque hisce exemplis excitata tandem aliquando respublica quaerenti populo morem gessit, ac decies centena libellarum millia praestitit, ne privatis principatum cedere videretur, et avaritiae labe sese purgaret. Itaque duci Borchgrevinkio ultra quam vicies centena millia libellarum fuerunt prae manibus, qui hisce optatis tandem potitus est. In navalibus East-India omnia et singula confecta sunt; navis et condita, et instructa et ornata est, praesuntque negotio gerendo, expediendaeque rei et maritimi itineris conficiundi et perficiundi peritissimi viri et manu fortes, et industria dexteri, et consilio praediti, et sapientia prudentiaque spectabiles; habes enim et Robertum Scott imperio, a duce alterum, et Royds, Barne, Armitage, Shackleton, Shelton subcenturiones. Doctissimae virorum turmae praeerit Georgius Murray, usque ad Lyttelton. Polum vero attingent, aut una morientur ulterius iter prosequuti chirurgus et botanicus Koettlitz, Wilson chirurgus, zoologus et ingenuarum cultor artium; Hodgsen biologus, Perrard geologus, chymicus, physicus, Aloisius Bernacchi terrestri magnetismi scientia plusquam longe et exuberantius imbutus, geometra, astronomus. Quid splendidius? Navis populus duo de quinquaginta homines numerat. Triennio quae sit satis annona oneratur, tamen sequenti anno altera navis praeeuntem cibis, adminiculisque omnibus instructa sectabitur, exquiret, inveniet, iuvabit; cautum enim est in foedere ipso quod siqua tellus, quomodocumquè illic emicaverit euntibus, ipsam adipiscantur, ipsa potiantur, et in ea, annum integrum degentes, quasi parvum emporium et exiguum navale, stationem uno verbo, constituant, muniantque, et relinquant custodientes in ea viros; haec autem (quos ferat cumque fortuna casus) quasi refugii locus et arx exstabit vel navi exutis, vel errabundis, unde, altera accedente navi, reditus in patriam pateat. Cetera inter instrumenta et machinas, quae Minervae, quae Martis sunt, aërostatum est, fune cohibendum ne vagetur, unde circumspicere longius liceat, atque rarus et levis aër, quo illud infletur, ferreis carceribus portatur inclusus. Hiberna ponent, ita propositum, hoc anno in promontorio Adare, in regione, quae Victoria dicitur, inde, trifariam cohortibus distributis, redeunte vere ad « polum magneticum », quam maximis poterunt itineribus ire, contendent.

At non uni tantum Themistocli Marathonia trophaea somnum adimunt. Italicas aemulans laudes eumdem, quem Angli, polum petet Germanica navis, quae *Fridericus Gaus* nuncupatur, duce Drygalsky, ad rem in navali Kiel exstructa et ornata, et, quamvis diversum per iter procedens, socias Anglis in assequenda re manus datura. Stabit quasi centurio princeps imperio H. Ruser, cui minores haerebunt Lerke atque Ott. Insignes in ea viri erunt pro geologicis disciplinis Eryh-von-Drygalsky, ipse qui navis et dominus, pro zoologicis et botanicis E. Vanhöffen, pro geologicis et chymicis E. Philippi, pro medicis et bacteriologicis H. Gazert, pro terrestri magnetismo ac meteorologia Fr. Bindlingmaier doctor.

Haec, metam in eamdem coniurans, dextrorsum procedet, dum Anglica sinistrorsum. Insulas Kerguelen adibit igitur in Oceano Indico Australi, iisque in insulis, non secus ac Angli refugii locum in possibili terra propiore polo, refugium, arcem, stationem communient, ubi Werth doctores biologiae exercendae, Luyken magnetismo et meteorologiae navabunt operam, adiuvante insuper utrumque Warthmannio. Ex illo Kerguelensi globo navis in orientem solem procedet usque ad nonagesimum gradum (merid. Greenwick); mox, siqua tamen ea sit, in litus, quod *Termination Land* nominant, indeque in occidentalem Terrae-Victoriae perget ripam. Ubi novum ver futurum erit, traheis in australem polum et in magneticum tendent.

Nos, quibus omnia cordi sunt, quotquot comparandae sapientiae negotia, tentamina favent, plaudimus ultro conantibus, et prosequimur ominibus, et votis ut bene utriusque navis viris omnia vertant, plenumque assequantur, quod sperant. At votorum et ominum et spei causa altior mente manet, quae futurum iam ab inde prospexit, eamque sine ostentatione et ambitione aperimus. Vires in natura potentissimas experimur tres, nempe I° lucem, qua germinat, vivit, ac viret quidquid herbarum, arborum, animantium toto in orbe terrarum est; II° electridem, quae nunc in servitutem redacta infinitam propemodum potentiam suam bono hominum exerit; III° magnetismum terrestre, quo, me iudice, nisi mea me sententia fallat ac diversum agat, et circumfertur et circumvolvitur orbis noster, et quot planetae sunt, quot sidera circumferuntur et circumvolvuntur. Si iure potentia deducitur a patratis, et effectus quasi mensura causae iure praedicandus fuerit, vim non video, quae de principatu possit cum magnetismo contendere. Velum removere nolo, quo Deus futuri temporis exitum caliginosa nocte premit, at singula, quae ad magnetismum terrestre noscendum conferant, toto corde saluto, totaque anima amplector; quemadmodum enim lucis ministerio, telescopiis iuvantibus usi, caelestia spatia peragramus, quemadmodum adinventis electride et utimur et laetamur, sic magnetismo quae sunt in campis caelestibus feliciter fortasse patebunt, quae in terra sunt, potiore vi dominabimur.

Quis olim crederet ab electro paleas trahente ea demum homines adepturos, quae nunc faciente electride comparamus? Itaque ad magnetismum quaecumque pertinent nemo levia, nemo inutilia putet; latet enim fortasse in hisce quod homines magnis et sollicitudinibus et laboribus liberabit.

Quod quidem flagitamus non modo ut sit, sed ut cito sit, ut humanum genus tot, quibus obsidetur molestiis, tandem aliquando solutum, quod ius, fasque virtusque postulant, nulla inopia, nulla necessitate in malum adigente, sequatur, et quae agenda sunt, ea optime agat, et, quoad vivendum sit, beatissime vivat.

M. Lani.

WILHELMUS MAC-KINLEY

Alia igitur victima insons, infando crimine ab animanti quodam immolata est: non hominis enim nomine illi condecorandi sunt, quibus nullus deûm metus, nulla religio, patriae caritas, humanitas nulla, sed odium immane, incredibile, nefariis sensibus inclusum profundere atque explere in summos rerum publicarum rectores unum est vitae institutum. Wilhelmus Mac-Kinley, Civitatum Foederatarum in America septemtrionali praeses, cum omnes spe erigerentur fore ut illius vita, per violentas manus in discrimen adducta, suis civibus servaretur, postridie id. Septembr. adverso fato concessit.

Niles in regione Ohio natus IV kal. Iul. an. MDCCCXLIV primum sese militiae addixit stipendiaque summa cum laude meruit; sed praestanti indole acutoque ingenio praeditus, orator plenus atque perfectus, vir ad efficiendum promptus, in patria bellis absolutis, militiae campum deseruit et ad iuris studium, ut novos ac diuturnos triumphos reportaret, totum se adiunxit. Re quidem vera novus hic vitae ordo maximorum honorum cursum ei aperuit, cum decennio post, an. MDCCCLXXVII populi orator fuerit renunciatus. Erat tum Nordicae Americae coetus ob oeconomicas res in duas partes divisus, quarum una liberae mercium commutationi favebat, eique Americae fructus protectura altera vehementer obstabat. Horum

Religionis lumine exornat atque complet. Sed sint in oculis ipsorum versus. Vergilius canit (1):

Portitor has horrendus aquas et flumina servat
Terribili squalore Charon, cui plurima mento
Canities inculta iacet; stant lumina flamma.

Aligherius vero:

Ed ecco verso noi venir per nave
Un vecchio bianco per antico pelo
. . . .
Che intorno agli occhi avea di fiamme rote (2).

Insuper Vergilius:

Huc omnis turba ad ripas effusa ruebat...
Navita sed tristis nunc hos, nunc accipit illos.
Ast alios longe submotos arcet arena.

Et Aligherius:

Poi si ritrasser tutte quante insieme
Forte piangendo alla riva malvagia...
Caron dimonio, con occhi di bragia,
Loro accennando tutte le raccoglie;
Batte col remo qualunque s'adagia.

Et Charontis itidem verba, penes illos, eadem. Sic enim Charon Aeneam increpat, qui *telluris operta subiit*:

Quisquis es armatus, qui nostra ad flumina tendis,
Fare, age, quid venias; iam isthinc et comprime gressum.
Umbrarum hic locus est, Somni, Noctisque soporae;
Corpora viva nefas Stygia vectare carina.

Brevioribus, at fere iisdem obiurgationibus Charon incessit Aligherium, qui, humanum gerens corpus, inter animas aeternis addictas cruciatibus iter habet:

E tu che se' costì, anima viva,
Partiti da cotesti che son morti.

(1) Ibidem.
(2) *Inf.* III, 82.

Sibylla autem, quae it comes Aeneae, mirificum aperit ramum qui *veste latebat*; post haec Charontis

Tumida ex ira tum corda residunt.

Dux item Aligherii haec illi reddit:

Caron, non ti crucciare;
Vuolsi così colà, dove si puote
Ciò che si vuole; e più non dimandare.

Huc adde pulcherrimam foliorum similitudinem:

Quam multa in silvis autumni frigore primo
Lapsa cadunt folia...
. . . .
Come d'autunno si levan le foglie
L'una appresso dell'altra, infin che il ramo
Rende alla terra tutte le sue spoglie...

Verum ne nimis longo utar sermone, extremum habeas imitationis exemplum: Homerus et Ennius, Vergilius, Tassus quoque ac Metastasius veris expressum coloribus ob oculos *equum* ponunt. Atque alter alterius ita vestigia consectatur, ut quisque tamen suus esse videatur. Hos inter, elate, veluti aquila, quae sublimes in auras assurgit, Homerus sese extollit, quippe qui princeps equum pinxit qualem natura videmus. Hunc ipsum deinde Ennius, pauca adiungens, describit. Maro tamen vividius; quem propius sequuntur Tassus levi admodum discrimine, et Metastasius strictius eum comprehendens.

Quantum ergo adiumenti, ad recte scribendum, adferat, qui recte utatur, optimorum imitatio auctorum, nemo est qui non videat. At «recte», dixi, et «optimis» auctoribus utamur oportet. Hoc enim adolescentes in primis egent, ne imitationem illam adament, quae idcirco «puerilis» vocatur. Saepe enim usu venit ut illi nimium «ad verbum» auctores imitentur; quam ob rem musiva, uti aiunt, opera concinnant. Sic igitur alios sequaris, ut tibi non aliis tuam adiudicent locutionem; more modoque apis, grata huc illuc carpentis thyma, quae deinde in mel dulce ipsa convertit. In quod spectavisse reor Flaccum, cum ira incensus caneret:

O imitatores, servum pecus (1).

Nam, ut «exactissimo iudicio» admonet Quintilianus, (2) «circa hanc studiorum partem examinanda sunt omnia. Primum, quos imitemur; nam sunt plurimi, qui similitudinem pessimi cuiusque et corruptissimi concupierunt». Qua in re attentissimum magistri dictis te praebe, qui rectum commonstrabit iter; idque eo magis quod «et in magnis quoque auctoribus incidunt aliqua vitiosa» (3).

Optimos ergo, bone adolescens, auctores imitandos sume, quos assidua evolvere manu, penitusque cognoscere cura; in his enim solum et mentem locupletare atque exercere, et ornatum copiosumque scribendi genus extruere poteris. Sic eris, quem quaero, praeclare litteris excultus. Vale.

DOMINICUS MANCINI.

(1) *Ep.* XIX, l. I.
(2) Loc. cit.
(3) QUINT., Ibid.

COMMUNIA VITAE

Latinitati utile, recens, vaporitraha rapiente, iter.

Milites nostros operam, in Viterbiensi ad Ciminum pago, campestri exercitationi navantes visum ire decreveram, ut qui sanguinolentae aspectum pugnae numquam cepi, incruentam saltem viderem, cui nihil, praeter caedes, deest ut vera videatur. Iuvabat autem et stimulabat multorum auctoritas, qui milites nostros in ipso simulacro pugnae ita prae se ferre dicebant, quales alii numquam, et rem, quamvis exercitationis tantummodo causa deductam, ne quod in simulato proelio didicissent in vero certamine perhorrescerent, ita tum advelitationibus, tum tota acie et agmine ostendere, ut maximus inde esset honos facientibus, et maxima pariter videnti iucunditas.

Nudius tertius igitur, primo diluculo, pedetentim in regionem trans Tiberim, abibam domo, ut illic, in statione nupera, chartula seu tessera munirer, qua currus vaporitraharum ingrederer, et commode sederem in transtris. Numquam lucrum et utilitas diligentiae [illegible], prout sive raro, sive numquam defuerunt [illegible]. Et me lucrum, me sperata utilitas [illegible], quippe mens erat idoneum in [illegible] locum in angulo, ubi, [illegible], placidae me quieti componere, et [illegible] in errore somni et vigiliae haerens, [illegible] curru, qui citus praetervolat, extra viae fastidium et expectationem Viterbiensi urbe potiri.

Haec mente versabam, cum ecce, mihi dexter ab dextra quadam via, Forfex noster lento et ipse pede incedebat, non melius, neque potius me gradiens, quippe uno prorsus oculo dormibat adhuc, nescio an sinistro vel dextero, altero...; ah! alterum nondum bene aperuerat.

Tunc ego: — Heus, tu, dormitator matutinus qui semper es, scio te; et unde venias et quo vadas agnosco, sed cur tam citus, ut nondum omnino expergefactus videare? —

Tum Forfex, uti erat adhuc somni caligine plenus, et quasi capitosus: — Qui scabiem vellicas alienam tuae incuriosus et negligens, cur tuam potius ungue non scalpis? Forum illud Claudii, quod Itali nunc *Oriolo* appellamus, in Viterbiensi, peto, ubi uxor, ubi filii, carissimae mihi vitae, me exspectant; illic enim nuper illos deduxi, ut aëre purissimo, et otio recrearentur et reficerentur. Te contra in hasce ita matutinum maturantemque regiones quaenam vocant negotia? —

Atque ego roganti quae statueram, quae me lectulo depulerant, non abscondi; nec moratus est Forfex: — Ergo quoniam eadem tibi mecum via, meus conviva eris hodie, quippe iamdiu te in meam, epistolio misso, domum invitavi Oriolanam, iucundique illic te, uti nunc ego, filiique suscipient mei et uxor. —

At ego intercidens illi: — Gratias ago, sed aliae me res alio vocant et acciunt. Nonne audis Horatium iubentem?

— Ecquid — ita Forfex — te nunc iubet Horatius, qui nec me, nec te futuros fore, nasciturosque sciebat, et utrumque, o fortunatus hominum!, ignorabat? —

Lente ego et pacate, ut solemnior essem:

— *Linquenda tellus, et domus, et placens*
Uxor. —

Risum Forfex continere non potuit, adeo lepide percusserat alia praestolantem locus ille, qui de morte loquitur, minime vero de Oriolo, de uxore ac de liberis eius, et de me. Aequo gradientes pede perveneramus ferme ad portam loci, ubi venales illae sunt chartulae ad viam; at Forfex ingressurum se negat, mihique ingredi volenti obstat, nisi...:

— Atqui minime intrabis, nisi prius dixeris quid intertextum parasti pro commentario nostro «Communia Vitae» scripturus. —

Ego, quasi cadens, cui nihil arripiendum suppetit, dum protendit per inane manus, reddebam claudicans: — Ego... intertextum... pro Commentario nostro..., revera nihil ausus sum praeter... somnum istum tuum et meum, quem ducentes nobiscum et ambulantes negamus ad invicem, quamvis amice ipsum retineamus uterque.

— Scribe — inquit Forfex — scribe de somno; nihil enim somno communius; nec vita esse potest, nisi congruo somno beetur et restauretur.

— Propterea quod — addo ego — Catone magistro commodante verba: «scribo rectius, ubi dormibo libertius», sicut ille villicus, cuius tam bene pingit officia. Festinemus ingredientes, et empturi, periculum quippe est in mora, nec tui te Orioli accipient, nec me Caprarolenses. Proh laganorum obliviosi qui sumus!

Composita igitur inter nos pace, intramus, emimus, properamus ad currus, quibus addita iam vaporitraha magno cum murmure fremebat, quasi praecipitem cursum mente conciperet, rotasque de arripiendo moneret. Soli prius optimo assedimus loco iuxta fenestellam, quae in occidentem spectaret, ut solis orientis incommodo careremus; alter coram altero adversi. Tum viatorum accedere turba, tum frequentes custodum, ducumque voces, tum consanguineorum, propinquorum, amicorumque nuclei hic illic, qui abeuntibus valedicerent, qui de reditu felici et propero darent omina; oscula, lacrimae, salutationes ferme hinc inde innumerabiles. Tandem tintinnabulum, signaque excedendi sonuerunt, et acutissimis non dicam sibilis, sed barritibus aërem et aures vaporitraha lacerante, nubesque fumi plenius eructante, proceditur.

(Ad proximum numerum).

H. DE VECCHI PIERALICE.

PER ORBEM

RUSSICA vestigia suprema itinera praestant. Makaroff, praefectus russicis navibus, in polum articum novas instruit copias, novumque parat aeternae glaciei bellum. Navis, quam conscendet, *Ermak* nomine insignis, exiguam carbonis in scapha excipiet copiam, quare, ipso fatente russicorum duce, ausus, quem movet, fiet magis arduus, ne forte calor et flamma deficiant, quibus cortina navis torrefacta impulit igneo vapore fumido in inertes glacies asperum navigium. non aliter quam in petitas portas percutiebant olim milites ariete. Itineris autem primus esse finis non tam videtur polum contingere, quam et Zemblana satis ignota littora, apte deducta semita, explorare.

✣

Quod si, his diebus, dux ille suscepisset iter titanicum quod iam meditabatur, scandinavos forte pertransiens circa fines, horrendum audiisset ruinae bombum, fragoremque et strepitum domuum corruentium. Guttong est enim Scandinava urbs, cuius ad moenia stabat officina pulveri ignei conficiendo sacra, vulcanicum opus ac formidolosum! Nec falso: nam aliquid repente, ignitum ferme, in magnum acervum elaboratae pulveris congestum cum incidisset, ecce exardet omnis domus, prosiliunt tecta, humi prosternuntur muri, et qui aderant miseri operarii tanta ruina ad necem vulnerantur. Nec satis: erat enim opificio proxima sylva densa atque umbrifera: hanc flammae, vento inflatae facile attigerunt, adusseruntque passim, per aliquot dies.

✣

Sed ignitae pulveris damna recolens teterrima ea praeterire non possum, quae Genua in urbe contigerunt. Milites suae artis exercitationibus vacabant, cum tormentum bellicum, quod suo tempore haud tonuerat, ita ut manuballistarii rei inquirerent causas, ex improviso diruptum est et in frusta paene machinatores heu! reddidit.

✣

Fatigatum autem torrida adhuc manente canicula, igneaque tanta clade VIATOREM, nordicae appellant iterum regiones, nordici eventus vocant: *Minski Eotok* enim russico in diario novum perlegi barbarum congressum, radeque proelium pugnatum fuisse Mosyr, in provincia Volinia. Aemulatione, odio, vel invidia moti, manus inter se conseruerunt adversis ex pagis oppidani omnes, numero octingenti, urbanisque rusticisque instructi armis, duas per horas certamen produxerunt. Quod tandem fessi cum dereliquissent mortuos viderunt quadraginta, viderunt centum et viginti satis atroci vulnere confossos fundere sanguinem. Causam pugnae iugerum unum fuisse arbitrantur, quod lite contestata suis potius finibus ad invicem illi clamabant addictum.

✣

Iamvero cives subditosque suos linquit Nicolaus, Russorum Caesar, ut amica Galliae litora invisat, navemque conscendit *Polarem Stellam*, omnibus instructam commodis vitae, russico imperiali decore insignem. Eam fabrefieri iussit quondam Alexander III, eam puer ipse Nicolaus iam conscendit saepe, eam vidit his diebus Dunquerca urbs suum in portum appellere. Chalibe nitent arbores, exque navi eminent satis ferrea culmina duo ad ducendum in aerem fumum, ignito ex ventre manantem. Tria sunt in ipsa Caesari cubicula, tria imperiali matri, tria uxori, tria sunt heredi pariter parata, decubitorium, parva aula, balneum. Triclinium profecto non deest, sed commune habetur, et bibliotheca et aula ampla musices sacra notis: omnia denique suppellectilia exornant ditissima. Sacellum medium est orbiculare, permultis sacris decorum tabulis; nautae trecenti navi inserviunt, praefectique eos viginti regunt. Quem si regalem peragrandi ritum et mihi quoque misero viatori darent, non mea amplius haec narrarem, tristia faustaque per orbem itinera.

VIATOR.

VARIA

Acrior grandinis, nimborumque profligator.

Chymicus quidam ex Winterthur novum edit, in ephemeride, cui titulus *Neuen Winterchuren Tageblatt* inventum, quo grandiniferae nubes dissipentur. Operis hoc est caput et summa. Aërostata conficiuntur, in quibus sit locus, et quasi scrinium tonanti compositioni cuidam arcanae. Facile est noscere quanta ex altitudine procellosa nubes terris incumbat, idemque facile quot metra aërostatum singulis momentis secendat. Tunc horologium quoddam additur aërostato, in quo, certum assignatumque momentum ubi advenerit, ex horologio provocata favilla compositum tonans incenditur. Tali conflagrationi fragor est maximus, multoque potentiae pluribus ignibalistis, seu tormentis grandinifugis. Hinc habentur pleraque utilia prae stationibus, queis nunc utimur; nam aërostata quocumque opus sit deferrentur parvis negotio et labore, impedimento exiguo; nihil discriminis erit in illum, qui contonationem provocabit; nubem abeuntem facile persequentur quot ad exterminium et dissipationem eius contendunt; ad libitum potentia fragoris augebitur; propior nubi, immo excitus in ipsa nube fragor sexcenties praestabit excitatis in terra tonitribus. Omnia haec tanti sunt, ut in ea incumbant homines eruditi, et si expectationem experimenta firmaverint, mox in usu esse incipient, quae sapientia felici intuitu prospexit.

Primus mutos eloquium docens.

Saepe miratus sum — non enim rei causam perspicere potui — eximios fuisse viros, qui adinventionibus clarissimis cum floruissent, easque factis librisque tradidissent, nescio qua de causa apud posteros delituerunt; posteros vero fuisse qui adinventiones illas in medium quasi quaedam sua retulerint, aeternamque nomini suo gloriam compararint. Itaque dum hi per omnium ora feruntur ac celebrantur, illi sua fama exuti in sepulcris dormiunt et ignorantur. Cuius quidem rei sexcenta possum exempla congerere; quis enim ignorat Pithagoram primum astronomicam de planetis circa solem obeuntibus, deinde Cardinalem Cusanum, cuius in Basilica S. Petri in Vinculis Romae exstant monumentum et cineres, denique Copernicum tradidisse, Galilaeum quae olim ipsi ediderant resumpsisse et amplificasse? Quis ignorat Pamphilum Castaldi primum de libro mobilibus characteribus moliendo et scribendo, Cicerone notionem suppeditante, tentamen exeruisse? Neque tamen huic, sed sequenti Guttemberghio adinventionis gloria cessit. Quid de Rogerio Bacone minorita afferre non possum? Et nostris diebus magna circa mutos eloquii compotes factos laus data est viro sancto et egregio, quam sibi fortius et melius Petrus Pontius Monachus ex Ordine Benedictino vindicat. Referam ex Vallesio integrum locum, in libro, quem tribus abhinc circiter saeculis de *Philosophia Sacra* edidit, cap. III: « Posse « omnino fieri (ut surdo-muti loquantur) aperte « indicavit Petrus Pontius monachus S. Benedicti, qui (res mirabilis!) natos surdos do« cebat loqui non alia arte quam docens pri« mum scribere res ipsas digito indicando, quae « characteribus illis significarentur, deinde ad « motus linguae, qui characteribus responde« rent, provocando. Itaque ut audientibus a « loquela, ita auribus captis rectius incipitur « a scriptura ». Quid clarius? Benedictino Ordini sit ergo exhinc debita laus.

Ioci.

Damnatum vinum.

Praeteritis diebus personati ad theatrum Italicae cuiusdam urbis homines conveniebant, ut ludis, choreisque indulgerent. Blasius quidam, Baccho, ultra quam par sit, addictus atque devotus, adfuit; ibi enim insuper venalia, tamquam ad iudicium, vina prostabant. Amicus, qui noverat hominem, descripta sociis suis Blasii persona, fit ad aures Blasii susurrans: — Ursi pellem induere debebas! — Ursus enim apud Italos ebriosus proverbio fertur; et qui in ebrietatem incurrat amplecti ursum dicitur. Post amicum veniunt ceteri, singuli idem auribus Blasii admurmurantes; compositum quippe inter eos hoc erat, ut excandesceret. Et excanduit: — Heus! vos — inquit — ab uxore mea iudicium tulistis; sed ego domum rediens male mulcabo fuste dicacem. — Tum unus: — Mulca scyphos, qui de te dixerunt. — Si res ita — prosequutus est Blasius — o mali scyphi, ego siccabo vos usque ad extremum, ut moriamini exsangues. Et strenue in opus incubuit.

Vimne iunctio parit?

Caupo, cuius taberna coram palatium est, pictum cui stemma impendet foribus, in quo legitur: *L'union fait la force,* clientem rogat suum, ut illa hebraica (ita credebat) explicet verba centies frustra tentata. Ubi bonus fecit cliens, caupo excanduit, et: — Bardus homo, indicio meo, dominus huius palatii est, aut solemnis mendax. Experienti crede: quo magis unio aquam vino, hoc semper debilius efficitur. Praedica nunc bardis: *L'union fait la force!* Ego non credam.

P. d. V.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI

GUSTAVO UZIELLI. L'Orazione della misura di Cristo. — Florentiae edid. officina Galileiana, 1901.

Bollettino Librario Trimestrale della Libreria Salesiana Editrice S. Giovanni Evangelista. — Aug. Taur. an. I, n. I.

XV Kal. Sept. MDCCCI, die sacro ob memoriam Ioachimi Patris, Leoni XIII P. M. Sodales Alfonsiani. — Romae, typis Vaticanis.

ORAZIO MARUCCHI, Di un antico battistero recentemente scoperto nel Cimitero Apostolico di Priscilla e della sua importanza storica. Studio relativo ad una insigne memoria dell'Apostolo S. Pietro in Roma, con lettera di Mons. L. Duchesne all'Autore. — Romae, ex off. Pacis Philippi Cuggiani, 1901.

De Sacra B. M. Virginis Imagine quae sub titulo "Civitatis„ in Mamarrae oppido magna religione colitur carmen historicum a CARMELO PEZZULLO editum. — Aversae ex off. Francisci Fabozzi, 1901.

PIETRO RASI, Di un pentametro controverso nella "Regina Elegiarum„. — Messanae, ex off. *della Rivista di Storia antica*, 1901.

Dott. LUIGI MANNUCCI, Noterelle filologiche (Tucidide, Lib. III, cap. 82, § 4. — Terentiana Quaestiuncula. — De illo Horatiano « Stans pede in uno »). — Emporii, edid. E. Traversari, 1901.

comitia Mac-Kinley amplexus est, acriterque defendit, pluriumque legum — *bills* anglice vocantur — auctor fuit, quibus portoria magni pretii constituerentur; tantam sic auram popularem meritus, ut cum an. MDCCCXCV comitia ad omnium civitatum praesidem eligendum fierent, huic officio facile fuerit designatus, quod [illegible] obtinuit, ac recens habuit confirmatum.

Rem publicam ipso curante, Foederatae Nordicae Americae Civitates novam prudentiae civilis rationem susceperunt: certum est enim Mac-Kinley rei publicae notam propriam, viam bene [illegible] signasse, qua ab illa Monroe doctoris sententia procedens: « America Americanis » [illegible] veri statuens, vim et potentiam Americani imperii auxit. Quae quidem vis et potentia ex [illegible], qua civitates illae [illegible], ex summa rerum ab ipsis in Antillis acquisita, ex iuris et opibus quibus pollent, ex quavis ab externis gentibus liber[illegible] [illegible].

Wilhelmus Mac-Kinley tali modo gloriae [illegible] occurrebat: atqui ab altissimo illo, cui hominum civium omnium [illegible] fere figebantur, cum de[illegible] [illegible] homicidae datum erat!...

I. F.

ANNALES

[illegible] Mac-Kinley obitus et Theodori Roosevelt in [illegible] re publica successio — Columbianum bellum — Russorum Caesaris iter in Germaniam et Galliam — «Balkanici» motus — Transvaaliense [illegible] rerum discrimina — Austriacorum cum Mexicanis foedus.

WILHELMI MAC-KINLEY, Civitatum Foederatarum Nordicae Americae praesidis, caedes praecipuum nunc, licet tristissimum, [illegible] eventum. Cui quidem, dum, Buffalo in urbe, [illegible] omnium recognitionem [illegible], Czolgosz quidam Polonus genere, natione vero Americanus, quasi salutaturus [illegible] ictus in eum [illegible]. Vulnus inde [illegible] corpore parta haud [illegible] videbantur, ita ut omnium cum gaudio [illegible] brevi futurum ut [illegible] munus posset resumere; at, paucis post diebus, [illegible] superveniente, [illegible] ad [illegible]. Itaque alter a praeside, Theodorus Roosevelt, iuxta Americanae nordicae reipublicae statuta, eius in locum succedens, [illegible] praestitit edictumque edixit. Dei praesidio gentem sibi creditam [illegible] ac protectam se eadem civili prudentia [illegible], qua [illegible] decessor magnam sibi peperit gloriam.

*

Quae quidem nunc saltem necessaria in America apparet. Nam simul ac Mac-Kinley vitam [illegible] innotuit, Venezuelana respublica, Foederatarum Civitatum oblata officia reiiciens, [illegible] fulminis tormentis oppugnavit, [illegible] copiis cum rebellibus Columbianis, quibus Castillo praeest, ibi coniunctis, ad Bocas-de-Toro urbem Columbiae milites fudit. Nunciatum est etiam Equatoris exercitum terra marique Columbiam pervasisse; quamquam id etiam diaria retulerunt eius civitatis praesidem Alfaro solemniter declarasse se neutrius parti accessurum. Procul dubio futuris rebus influet virtus ac praestantia quam Roosevelt ostendet, et omnes exspectant.

*

Russorum Caesar iter in Galliam perduxit. Non id tamen tanti momenti habetur, quanti cum Germanorum Imperatore is, qui praecessit, ad Danzicam occursus. Illic enim, si vera sunt exposita, Augusti potentissimi de « Balkanis », quae nuncupant, negotiis inter se disputarunt.

In quibus regionibus nulla omnino quies: Bulgaria enim et Rumania torvis oculis ad invicem intuentur; Albania autem in seditione versatur, siquidem Malik *bey* una cum suorum civium magna caterva ad Corizzam septem *bey* Turcas aggressus trucidavit et Albaniae libertatem edixit. In eum Ianninae praefectus magno militum agmine procedit.

*

De insidiarum Transvaaliano certamine haec habemus, a Methuen, anglico duce, Delarey ex Van-Kander et Great-Marien locis remotum; Van-der-Vern autem, Boerorum tribunum, ad Driefontein occisum esse; Boeros contra ad Beitsiding Anglorum cohortem captivam fecisse.

*

Sed e septentrionali quoque Africa belli rumores his diebus insonuere. In Maurusia enim cum Kabili piratae Ibericos nonnullos captos in vincula coniecissent, neque ii qui ad gubernacula regni sedent Ibericae civitatis protestationibus auscultavissent, haec, ceteris Europae nationibus consentientibus, Maurusio imperatori ad peccatum expiandum diem dixit, quo frustra elapso, ad vim ipsa procedet.

*

Rem tamen componi posse confidimus, et amicitiam instaurari, eoque facilius quam Austros inter et Mexicanos contigerit, qui tantum his diebus post annos triginta et quatuor foedus renovarunt ob necem Maximiliani Magni Ducis finitum.

PROPUBLICOLA.

PUBLICI PER ORBEM COETUS

LEGIBUS FERENDIS

IN Argentina republica in municipum oratorum coetu maxima orta est contentio de ipsius praeside eligendo. Quemdam enim Campos Salles ipse, reipublicae praeses, proposuerat candidatum, in quem qui contrariae factioni inserviunt, vehementer insurrexere: res ad pugilatum usque processit, ex quo Cardoso, populi legatus, male mulcatus discessit.

In Chilena novum administrorum collegium electum est, eique Barros Hicof praepositus.

In Peruviana qui publicis rebus praeerant munus abdicarunt.

In Serbia Senatorum expletae electiones, quae summis civitatis moderatoribus favorabiles evasere.

SCRIBA.

LIBRORUM RECENSIO

DOTT. ERMENEGILDO DE MICHELE. Ammaestramenti ed Esercizi di Analisi e Sintessi Italiana e Latina in correlazione, ad uso delle Scuole Ginnasiali. — Neapoli, ex Officina Michaelis de Auria, MCM.

Haud semel coetus virorum studiis per Italiam moderandis admonuit ut sermo latinus publice in scholis traderetur, non seorsim a vernaculo, sed cum hoc perpetuo collatum. Quod quidem optimo consilio factum est, non tam ut iuvenes utriusque linguae similitudines, quae minores profecto sunt, quam ut longe maiores dissimilitudines adnotarent.

Iis decretis inhaerens vir cl. Hermenegildus de Michele, librum confecit, in quo tum grammaticae, tum compositionis, seu *syntaxis* regulas conflavit, quae ad utramque linguam pertinerent, aptavitque singulis praeceptis mixtas exercitationes.

Laboriosum huiusmodi opus et ingeniosum et multiplex, magistrisne an tironibus opportunius habendum sit, experientia docebit. Equidem sic existimo, planius agi posse cum pueris, si normae compositionis ante tradantur, quae propriae sunt vernaculi sermonis; his abunde instructos adolescentes, retentis quidem iisdem artis nominibus, quantum fieri potest, sed tractatione distincta, ad linguae latinae studium melius accedere. Distincta vero tractatio minime obest, quominus crebrae inter utrumque sermonem comparationes instituantur.

De bonis litteris disseruit ALOISIUS MARUCCI doctor philologiae. — Emporii, ex officina Titi Guinai, MCMI.

Brevissima, sed ad unguem castigata Tullianaque referens nitorem oratio est, in qua cl. auctor, postquam docuit, in liberalissimis studiis [illegible] doctrinae semina inesse, et graviorum disciplinarum studium cum elegantiore doctrina esse coniungendum, debitam Nuntio Nasi, summo disciplinae publicae moderatori, tribuit laudem, quod ad latinam linguam in altiorem dignitatis et honoris gradum restituendam nuper decreverit, ut adolescentes lyceorum italicorum scholis egressuri, locum aliquem ex italico in latinum convertant.

P. ANGELINI.

AENIGMATA

I.

Insignis sceptro princeps *vox prima; secunda*
Bina notat, terna multiplicata vice.
Verte retro primam, retro quoque verte secundam;
Versas in vocem contrahe, quaeso, novam.
Persarum subito cernes, mihi crede, tyrannum,
Qui doluit quassas ad Salamina rates.

II.

Pars prior est breve pronomen, cui littera duplex;
Altera rimari bestia sueta lutum.
Totum est urbs Asiae, quae vidit, nate Philippi,
Agmina Persarum robore strata tuo!

FR. PALATA.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad commentarii moderatorem miserint intra duos menses, unus, sortitus, **gratis** accipiet opus novissime editum, cui titulus:

PETRI ANGELINI
LOLLIUS
SIVE
DE PROVECTA LATINITATE.

Aenigmata a. IV, n. XV proposita his respondent:

1) Ce-res; 2) LACUS, LOCUS, LUCUS.

Ea rite soluta miserunt:

Ed. Bianco; Th. Vinas Sch. Piar., *Roma*. — D. Le Provost, *Briocen*. — Aug. Mager, *Seccovia*. — Princ. Gordon, *Marsomio* — Ioan. Cantono Ceva marchio, *Vercellis*. — F. Arnori, *Mediolano*. — V. Hertel, *Mendhusia*. — I. Walker, *Neo-Eboraco*. — Valentinus ab Alatrio, *Tusculo*. — Ant. Lassota, *Mandola*. — W. Matloch, *Maia* — I. Szymański, *Opitolochino* — Mich. Vidal; Alois. Lafortune, *Palma*. — Herm. Gini, *Taurinis aquis*. — Lud. De Rubeis, *Iguvio* — P. Gazzone, *Pacamo ad Vercellas*. — Guil. Schenz, *Ratisbona* — Fr. Sallarès Sch. Piar., *Sabadello*. — P. Desiderius O. F. M., *St. Louis*. — V. Sturnes, *Neapoli*. — Alois. Cappelli, *Senis*. — A. Burg, *Argentorato*. — Ad. Skrzypkowski, *Swinica*.

Sortitus est praemium

AUGUSTUS MAGER,

ad quem missum est opus, cui titulus:

PETRI ANGELINI
LOLLIUS
SIVE
DE PROVECTA LATINITATE

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE — Ex officina *Pacis* Phil. Cuggiani.